

Atribut—superlativ

Un fel curios de superlativ rezultă din repetarea cuvântului în formă de atribut genetival. E vorba, la origine, de un genetiv al comparației, care se găsește și în latina vulgară, fiind parte de origine populară, parte venit din limbile orientale, mai ales pe calea cărților și formulelor religioase (*rex regum, dominus dominorum, principum princeps, episcopus episcoporum, servus servorum, disciplina disciplinarum, venena venenorum, caeli caelorum, saeculo saeculorum*, etc., cf. Stolz-Schmalz-Hofmann, *Lat Grammatik*⁵, II, pp. 390—391) *Cântarea cântărilor, în veacul veacului, în vecii vecilor, începutul începutului, capătul capătului sau capetelor, comedia comediilor, frumoasa frumoaselor, ocara ocărilor*, etc., și genetiv cu *de neam de neam, veci de veci*. Ex *Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat, acum și în vecii vecilor, Amin* (Al O Teodorianu, *Hronicul măscăriciului vălătuc*, București, 1928, p. 18), *Când l-a strigat împăratul pe nume, el, robul, a răspuns așa, încet, din fundul-fundului* (L. Morariu, *De la noi*³, p. 119), *Ia urma urmei ce știu eu ce-i mai dă* (id., ib., p. 89), și *la urma urmei tot pe-a ei eșea* (Al O Teodoreanu, o. c., p. 18), *pune mâna pe zid, și minunea minunilor, se face o ușă* (L. Morariu, ib., p. 69), *neam de neamul lor au ră-tăcit prin Bărăgan* (Odobescu, la Tiktin, *DRG*, 1043), [*Mama*] *il vedeă întrând prin case mari pe unde neam de neamul ei n'a călcat* (Vlahuță, *Icoane*, ap. Tiktin, ib.), arom. *Aleptul alepților și ȝonile a ȝonilor, năs earà* (P. Papahagi, *Basme arom.*, p. 132).

N. DRĂGANU

V

O seamă de sârbisme din Banat

Căigănă, cărgarnă, gărgană „ouă sparte în unsoare, jumări de ouă”. Dicționarul Academiei compară forma *cărgană* cu ung. *kajgonya*, iar pe *gărgană* îl derivă din turc. *kajgana*.

Răspândirea geografică (Banat, Hunedoara) a celor trei forme de mai sus este un indiciu sigur că ele trebuie să derive din sârb *kāngana*, idem De fapt, dacă acest cuvânt ar fi de origine ungurească, ar trebui să se întâlnească mai cu seamă în regiunile de Nord-Vest ale Transilvaniei, unde influența maghiară a fost mai puternică, nu în Banat și în Sud-Vestul Ardealului, regiuni expuse influenței sârbești. Pe de altă parte *gārgană* nu poate fi un împrumut direct din limba turcească, știm că elementele turcești din Banat au intrat în graiul acestei provincii printr'o filieră sârbească (v Șăineanu, *Influența orientală*, vol I, 80—84)

Întocmai ca la toate elementele turcești din Banat și Ardeal intrate prin limba sârbească, și în cazul acesta accentul nu cade pe vocala finală, ci pe silaba penultimă *căfă*, *căfână*, *cărgână*, pe când în Muntenia și Moldova accentul turcesc s'a păstrat *cafeà*, *cafeneară*, *gargană*.

Mau, art *ma-ul* „avânt, putere, energie, prezență de spirit, îndemn” (v Molin, *Din Graiul Bănățenilor*, *Noua Revistă Română*, 1910; Liuba-Iana, *Topografia satului și hotarului Mărdan*, Caransebeș, 1895; Novacovici, *Cuvinte Bănățene*, Oravița, 1924, Weigand, *Der banater Dialekt*, Jahresbericht, III *mau* „Lust, Energie” [Weigand scrie, *îmi perduș mau*, corect „*îmi perduș mau*”, adică *ma-u* în două silabe]) <sârb *mäh* „impetus, vis, violentia, furor, motus, momentum”

Pentru formă, cf sl *prahŭ* > Ban *prau*, sl *vrahŭ* > Ban *vrau* „vraf”

În limba sârbească *mah* e foarte des întrebuințat în locuțiuni ca acestea *uzeti mah*, *učviti mah*, *dati mah nogama* „a-și lua avânt”, *uzeti mah*, *oteti mah*, *preoteti mah* „a deveni mai tare, a biru” În Banat întâlnim locuțiuni care par a fi decalcuri de pe cele sârbești înșirate mai sus *A-și lua mau* „a-și lua avânt”, *I-am făcut mau să fugă* „i-am făcut vânt să fugă” (v Molin, op cit), *A prinde mau* „a prinde putere (ibid), *I-au luat mau în luptă* „l-a întrecut” (v Liuba-Iana, op cit)

Gieco în expresia „*nu dzîşe mîş greco*” = nu zice nici cărc (v Novacovicu, op cit, Costin, *Gravul Bănăţean*, Timișoara, 1926, s v) Trebuie să fie sârb (*g)de* „unde” *ko* „cine” (trecerea *de > ge* e obicinută în Banat chiar în împrumuturi recente sârb. *dever* „vornicel la nuntă, frate de mireasă” > *gievăr* (v Costin, op cit)

Șolă pl *șole* E termenul curent în Banat pentru „ceașcă” Se aude și *șol*, *șoluri* (v Costin, op cit) E împrumutat din sârb *šolja* „idem” (< germ *Schale*, cu un *a* închis în spre *o* ca în dialectele germane de Sud Bavaria, Austria)

Iată deci încă un exemplu de adăogat la cele date de d-l Pușcariu (DR V, 755) în care unui *l* sârbesc îi corespunde un *l* românesc nepalatal Prin urmare, originea sârbească a omonimului *șole* „opinci” poate fi considerată ca sigură

Chițele „fotă dinapoi, ciucuru de la fota dinapoi” (v Costin, op cit s v) D-l prof Drăganu (în DR IV, p 153) derivă pe *kiczehie* „praecinctorium” dat de Anonymus Caransebesiensis în vocabularul său (v Revista „*Timereimea Română*”, Noua serie, vol I, București, 1898, p 346), din ung *kecele*, *kocole*, *kocoloje*, *kocolye* Cum însă acest cuvânt e răspândit astăzi mai cu seamă în sud-vestul Banatului (în nord și nord-est se zice *opreg*), e mult mai probabil că a fost împrumutat din sârbește E adevărat că sârbescul *kècelja* „praecingulum” e însuși un împrumut din ungurește (v *Rječnik*, s v); în Banat avem însă multe ungurisme intrate prin filieră sârbească ceea ce se poate vedea după fonetismul lor de ex *acov*, *aršov* (v DA s v)

În cazul lui *chițele*, singur criteriul geografic ne face să credem că e de origine sârbă

E de remarcat că din *chițele* s’a format un singular analogic *chițea* (v Costin, op cit s v).

Șălată „salată” D-l prof Drăganu îl derivă pe *selate* al lui Anonymus Caransebesiensis din ung *saláta* (DR IV, p 157) Cum *selate* al Anonimului din Caransebeș, adecă al lui Mihail Halici, trebuie cetit *șălată* și nu *șălată* (*ș* notat de Halici *sh*), e mai probabil că e sârbescul *saláta* decât ungurescul *saláta* În părțile mai expuse influenței ungu-

rești ale Transilvaniei, acest cuvânt se pronunță *șelate* sau *șălată* În cazul acesta și inițial e un indiciu sigur despre originea ungurească a cuvântului

Prin urmare acest „Kulturwort” ni-a venit prin trei filiere în Muntenia și Moldova din neogreacă, *salată*, în Transilvania din maghiară, *șelate*, iar în Banat din sârbo-croată, *sălată*

E PETROVICI

VI.

Vocalele fără de voce în Românește

Definiția vocalelor. Vocalele fără de voce în Rusește, Franceză, Portugeză.

După definiția Prof. Jones (dela *University College-Londra*) vocala este „un sunet cu vibrația coardelor vocale în producția căruia aerul curge continuu prin faringe și gură fără nici o piedecă sau strâmtare care să aducă o fricțiune auzibilă”.

Sau mai pe scurt, se poate spune, că o vocală nu-î alt ceva decât însăși vibrația „bâzâitul” coardelor vocale în scurgerea fără nici o obstrucție a aerului din plămâni, prin larinx, farinx și gură

Aceasta e definiția vocalelor obișnuite pentru că limbajul cunoaște—oricât ar părea de paradoxal—și vocale produse prin simpla trecere a aerului prin gură fără „bâzâitul” coardelor vocale Aceste vocale nu se deosebesc perceptibil de vocalele șoptite (Încercați să șoptiți vocalele limbei noastre de pildă și veți avea o idee destul de limpede de felul cum sună vocalele fără de voce).

Multe limbi europene nu cunosc acest fel de vocale (numite și devocalizate). Așa de pildă în 1 engleză vocale „șoptite” nu fuzionează La fel germana, suedeza, italiana * și

* [Totuși Iaberg și Jud în *Der Sprachatlas als Forschungsinstrument* Halle 1928, p 216—217 ne singură „dass man in der Toscana, anderswo in Mittelitalien die auslautenden Vokale oft bloß haug oder ffeustert” S P]